

## פתח דבר

**גיליון מספר 34** של כתב העת "בין הקטבים" מוקדש לבחינה מערכתית-ביקורתית של מבצע "שומר החומות" (מאי 2021). גיליון זה הוא גם הגיליון הראשון של "בין הקטבים" המוקדש לבחינה של סבב לחימה. מטבע הדברים הגיליון לא נוצר כחלק מתכנית עבודה סדורה וקובץ המאמרים לא מתיימר להקיף את הנושא באופן מערכתי ושלם. למרות זאת סברנו כי ייחודיותו של המבצע, בהיותו הראשון אחרי גיבושה של תפיסת הפעלה לניצחון, מאפשרת דיון חשוב על המתח שבין תפיסה חזונית מכוונית בניין-כוח לבין אירוע מבצעי מתפרץ, ועל מגמות ההמשך של צה"ל לאור הנלמד במבצע.

הגיליון מחולק ל-2 חטיבות. החטיבה הראשונה, עוסקת בשאלה מה ניתן ללמוד מהמבצע על האופן בו נדרש צה"ל להשתנות ומה עליו לשנות על מנת להתמודד בצורה טובה יותר עם האיום הצבאי מצד חמאס.

החטיבה נפתחת במאמרו של ר' אמ"ן, **האלוף אהרון חליוה**, אשר עוסק בצורך המתמשך לפתח ולהצטייד ביכולת צבאית-מבצעית אשר תשלוט מחמאס את יכולותיו בתחום התלול-מסלול (תמ"ס). יכולת זו אפשרה לחמאס בסבב הלחימה הנוכחי, בדומה לסבבי הלחימה הקודמים ברצועה בעשורים האחרונים, להכתיב את סדר היום האסטרטגי, להסב לישראל נזקים משמעותיים ולערער את מרקם החיים במדינה למשך תקופה ממושכת, על אף כוחו הצבאי העדיף של צה"ל. היכולת המוצעת במאמר, "שמיכות דיכוי אש", מצויה כיום על שולחן הדיונים של מערכת הביטחון הישראלית לקראת אפשרות למימושה המעשי.

המאמר השני בחטיבה, גם הוא של **האלוף אהרון חליוה**, אשר נכתב ביחד עם **סרון (מיל') גל פרל-פינקל**, חוקר במרכז דדו, עוסק בשאלה האם וכיצד צה"ל יכול להתמודד עם אירועי הפרות סדר ואיומי ביטחון פנים, כפי שאלו התרחשו בישראל במהלך המבצע. התשובה שמציעים הכותבים הינה הקמת כוח משמר לאומי, המבוסס על לוחמי מערך המילואים של צה"ל ואשר יוכפף לפיקוד משטרת ישראל בזמן חירום. אבל האם אכן נדרש להקים מסגרת ארגונית חדשה לצורך התמודדות עם אתגרי ביטחון פנים? בתגובה למאמרם של האלוף חליוה ופרל-פינקל, מציע **רס"ן יזהר יצחקי**, רמ"ד החדשנות וניהול הידע בפרקליטות הצבאית, מספר סימני שאלה ביחס ליוזמה להקים "משמר לאומי", או כל מסגרת ארגונית חדשה לצורך זה. לטענת רס"ן יצחקי, המהירות בה אנחנו פונים להקמת מסגרות ארגוניות חדשות, לא בהכרח מצדיקה את הצורך ומשרתת את הפער המוצג. יצחקי מציג יכולת מוכחת לקיים התאמות בארגונים קיימים ובזיקות ביניהם על מנת לענות על הצורך. מה גם, שקיימות ממילא מגבלות ומורכבויות ארגוניות רבות בתחום ביטחון הפנים בישראל ('בריכה ביטחונית צפופה ממילא' לדבריו). טיעונים משמשים את יצחקי לצורך הקביעה כי אין צורך בהקמתו של גוף נוסף, כגון "משמר לאומי".

המאמר הרביעי בחטיבה הוא מאמרם של **תא"ל אבי רוזנפלד**, מפקד אוגדת "בזק", ו**סרון (מיל') גל פרל-פינקל**, הקוראים לצה"ל לאמץ עקרון פעולה בשם "צפיפות טקטית", מעין התאמה להקשר הנוכחי של עקרונות ריכוז המאמץ ומיצוי הכוח. לטענת הכותבים, אימוץ עקרון זה יקל על הפעלת כוחות היבשה במבצעים עתידיים, ויסייע להימנע מהחמצת פוטנציאל הלחימה היבשתית, כפי שקרה בעיני הכותבים, ב"שומר החומות". הכותבים מנתחים במאמרם מספר מקרי מבחן מההיסטוריה הצבאית של ישראל בעשורים האחרונים, כדי להמחיש את הפוטנציאל המגולם בצפיפות טקטית ובהמשך לכך בתמרון היבשתי כחלק מסל הכלים הצבאי של ישראל.

המאמר החמישי והאחרון בחטיבה הוא מאמרו של **אל"ם (מיל') ד"ר משה בן דוד (בנדה)**. המאמר מתמקד ברמת המדיניות וקורא למדינת ישראל ולצה"ל לשנות את אופן הפעלת הכוח נגד חמאס. בן דוד מציע תפיסה של סבבי הסלמה יזומים ורבים יותר, אשר יובילו את חמאס להכרה ששלטונו ברצועה נמצא בסכנה ממשית, ובאופן שיאלצו להפסיק לבסוף את המאבק בישראל. הכותב סוקר בהרחבה את השתלשלות מערכת היחסים בין ישראל לחמאס לאורך העשורים האחרונים וקובע בביקורתיות כי המדיניות הנוכחית, הכוללת שילוב של מאמצי הסדרה עם מבצעי הרתעה, הגיעה למבוי סתום - משום שלא הצליחה לכפות על חמאס את סיום הסכסוך בין הצדדים.

החטיבה השנייה בגיליון עוסקת בשאלה מה ניתן ללמוד מהמבצע על צה"ל באמצעות **בחינה של מספר סוגיות** המצריכות העמקה.

המאמר הראשון בחטיבה זו הוא מאמרו של **תא"ל (מיל') ד"ר מאיר פינקל**, הבוחר את תקיפת המנהרות ההגנתיות של חמאס ("המטריו") באמצעות שימוש במושג "נשק הפתעה". המאמר מתבסס על ניתוח השוואתי לאירועי "נשק הפתעה" מהעבר, דוגמת מבצע מוקד, ומבוסס על תחקיר עומק של תקיפת ה"מטריו". המאמר חושף את המתח שנוצר בין חשיבה אופרטיבית בהגיון של "מדרגות הסלמה" לבין היכולת למצות "נשק הפתעה".

המאמר השני בחטיבה מזהה במבצע "שומר החומות" ביטוי נוסף לתהליך שעובר צה"ל מאוריינטציה התקפית מסורתית לעבר אסטרטגיה הגנתית. כותבי המאמר, **פרופ' אורן ברק וד"ר עמית שיניאק** מהאוניברסיטה העברית ו**ד"ר אסף שפירא** מהמכון הישראלי לדמוקרטיה, מראים כי למרות רטוריקה התקפית של בכירי הצבא, החלטותיהם בפועל משקפות את הכרתם בכך שגישה התקפית לא תועיל לאסטרטגיה הישראלית ושממילא מקבלי החלטות אינם מוכנים לשלם את המחיר הכרוך בה.

המאמר האחרון בחטיבה ובגיליון הנוכחי הוא מאמרו של **סא"ל איתי חימיניס** ממרכז דדו, המבקש לראות במבצע הזדמנות לבחינה ביקורתית של היבטים ארגוניים ותפיסתיים עכשוויים בצה"ל. כותב המאמר עושה שימוש בשלושה דימויים – של רנטגן, חזרה גרלית ומנוע – כדי לתאר את צה"ל כמי שטרם פיתח מודעות עצמית לשינוי המתהווה בתפקידו החדש במסגרת הביטחון הלאומי של ישראל. על פי הכותב, צה"ל ממשיך לדבוק בגישה מבצעי ההרתעה באופן שלא רק שפגע בתפקודו במבצע "שומר החומות", אלא צפוי גם להעיב על הישגיו בתרחיש של מלחמה נגד חזבאללה בלבנון. זאת ועוד, צה"ל לא השכיל להבין את העימות בעזה בהקשר הרחב יותר של העימות עם איראן. ללא מודעות אסטרטגית כזו ימשיך צה"ל להסיט משאבים יקרים לעבר אפיקים ביטחוניים שוליים יחסית.

מה מסביר את הקושי להתמודד עם אתגרים חדשים-ישנים כגון ירי התמ"ס של חמאס או אירועי הפרות סדר בישראל? מדוע מתמיד צה"ל בדפוסי פעולה כגון "מדרגות הסלמה" או מבצעי הרתעה, גם אחרי גיבוש תפיסת ההפעלה לניצחון, שקראה לגישה הכרעתית? האם ניתן לראות ב"שומר החומות" מבחן ראשון לכיווני תפיסת ההפעלה לניצחון, למרות היותו, במוצהר, מבצע שאינו הכרעתי?

קריאה מועילה!

סא"ל ד"ר איתי חימיניס עורך ראשי, "בין הקטבים"